

Perspektif Parçası İklim Liderliğinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Eylem Çağrısı

Britt Wray,^{1,2*} Erika M. Veidis,⁽¹⁾ Elaine C. Flores,^{1,2} Allison A. Phillips,⁽¹⁾ Ola Alani,⁽¹⁾ ve Michele Barry⁽¹⁾

¹Küresel Sağlıkta İnovasyon Merkezi, Stanford Üniversitesi, Palo Alto, Kaliforniya; ⁽²⁾İklim Değişikliği ve Gezegen Sağlığı Merkezi, Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Okulu, Londra, Birleşik Krallık

Özet. İklim eylemi, yıkıcı zararları önlemek için yeterince hızlı ilerlemiyor. Bunun nedenini anlamak için mevcut liderlik yapılarına ve yapılarıdaki eşitsiz cinsiyet temsiline bakmak gerekebilir. Hakim güç yapılarının eleştirel bir şekilde incelenmesi, daha kapsamlı, yenilikçi ve amaca uygun çevresel çözümlere giden yolu açabilir ve kadınların iklim liderliğini yükseltmenin gezegen sağlığını korumanın anahtarı olduğunu savunuyoruz. Kadınlar tarihsel olarak iklim bilimi ve yönetim liderliğinin dışında bırakılmıştır. Kadınlar, özellikle yerli halklar ile düşük ve orta gelirli toplumlarda iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerinden orantısız bir şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet adaletine dayanan kapsayıcı liderliğin daha eşitlikçi sonuçlara yol açtığına dair kanıtlar göz önüne alındığında, kadınların iklim liderliği çağrımız hem bir adalet meselesi hem de bir etkinlik meselesidir. Burada, iklim liderliğinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin neden önemli olduğuna dair kanıtların yanı sıra, sektörler ve paydaşlar arasında bunun nasıl sağlanacağına dair düşünceler sunuyoruz.

GİRİŞ

İklim eylemi yeterince hızlı ilerlemiyor. Bunun nedenini anlamak için mevcut liderlik yapılarına bakmak gerekebilir. Kadınlar ve özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde (LMICs) iklim değişikliğinin ön saflardaki etkilerinden en çok zarar gören bölgelerde yaşayanlar, genellikle iklim yönetiminde güç sahibi pozisyonlardan dışlanırlar, ancak çevresel bozulmaya en az katkıda bulunanlardır.¹⁻⁶ İklim değişikliğinin adaletsiz etkilerini besleyen ekonomik, coğrafi, kültürel, ırksal ve çoğu zaman kesişen diğer faktörleri tanıyan kesişimsel yaklaşımlar, adil çözümler bulmak ve uygulamak için kritik temellerdir.⁽⁷⁾ Adil çözümler, baskın sistemlerin dışındaki perspektifleri gerektirir ve yeterince temsil edilmeyen grupların seslerini, değerlerini ve fikirlerini dahil etmek, acil olarak ihtiyaç duyulan, pratik ve yaşamı sürdüren iklim ve çevre eylemini hızlandırmak için kritik öneme sahiptir.

Audre Lorde'nin ifadesiyle, "ustanın aletleri asla ustanın evinin örtüsünü kaldırmaz."⁸ Bu yazıda, bu atasözünü toplumsal cinsiyet merceğinden inceliyor ve hızlanan çevresel değişim karşısında insanlığın kadınları iklim liderliğinin dışında bırakmayı göze alamayacağını savunuyoruz. Yönetişim ve politika, iş dünyası, akademi, kar amacı gütmeyen sektör ve uygulama grupları eksenlerinde iklim liderliğinde toplumsal cinsiyet eşitliği, insanlığın gelişebileceği sürdürülebilir bir geleceği güvence altına almak için kritik bir can simidi olabilir.†

DAHA ETKİLİ İKLİM ÇÖZÜMLERİ İÇİN KADINLARI GÜÇLENDİRİN

Kadınların hükümetteki liderliği, daha fazla çevresel koruma,¹⁰ daha sıkı iklim politikaları¹¹ ve çevresel anlaşmaların onaylanması⁽¹²⁾ ile örtüşmektedir -örneğin, Türkiye'de artan olumlu çevresel sonuçlarda görüldüğü gibi

Avrupa Parlamentosu ve ABD Kongresi.^{13,14} Dahası, kadınlar liderlik pozisyonlarında olduğunda kabul edilen çevre ve iklim politikalarının daha etkili olması ve eşitliği teşvik etmesi muhtemeldir.¹⁵

Bu durum hem ölçek hem de taban düzeyinde geçerlidir. Örneğin Hindistan ve Nepal'deki Topluluk Ormancılık Kurumları (CFI'ler) üzerine yapılan ve 94 köydeki verileri analiz eden bir çalışma, kadınların CFI'lerin Yönetim Kurullarında yer almasının ormanların korunmasını ve kadınların güçlenmesini, adaleti ve refahı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.¹⁶ Endonezya, Peru ve Tanzanya'daki orman yönetimi topluluk gruplarında cinsiyet kotalarının uygulanmasının etkisini inceleyen bir başka çalışma, kadınların eşit sayıda veya çoğunlukta üyeden oluştuğu grupların daha fazla ağacı koruduğunu ve ödemeleri üyeler arasında daha eşit paylaştığını ortaya koymuştur.¹⁵

Kaynakları kontrol edenler genellikle konuşmaları tekelleştirme ve mevcut söylemleri sürdürme gücüne sahiptir, ancak bu eğilimler bozulabilirse, etkili iklim eylemi ve ihtiyaç duyulan diğer çevre yanlısı politikadaki mevcut durgunluk da bozulabilir.¹⁷ İklim liderliği ve politikasında kadınları ilerileterek, bu neslin ve onu takip edenlerin iklim çözümlerini hızlandırma şansının daha yüksek olacağını savunuyoruz.

KADINLAR İKLİM LİDERLİĞİNDEN NASIL DIŞLANIYOR

Kadınların iklim liderliğine karşı kurulan barikatlar, iklim bilimi alanının kendisi kadar eskidir. İklim biliminin temelini oluşturan bilimsel atılımlardan sorumlu olan kadınlar bile diyalogun ve ağırlıklı olarak beyaz ve erkek egemen mevcut liderlik yapılarının dışında bırakılmıştır.

Örneğin tarih kitapları, karbondioksitin şu anda "sera gazı" olarak adlandırdığımız şey olduğunu ilk keşfeden kişinin bir kadın, Eunice Foote olduğunu öğretmez ve bunun yerine bu buluş için erkek bilim insanı John Tyndall'a atıfta bulunur.¹⁸ Bu örnek Matilda etkisini⁽¹⁹⁾ göstermektedir - görünürlük ve etki için daha fazla fırsata sahip erkekler lehine kadınların bilimsel başarılarının kabul edilmesine karşı bir önyargı. Bugün, kadınların liderliğine karşı önyargının küresel iklim politikası ve bilimsel karar alma süreçlerinde daha büyük ölçeklerde devam ettiğini görüyoruz.

Birleşmiş Milletler'in (BM) Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nde (IPCC) kadınların temsiline rağmen,

* Yazışma adresi: Britt Wray, Küresel Sağlıkta İnovasyon Merkezi, Stanford Üniversitesi, 1701 Page Mill Rd., Palo Alto, CA 94304. E-posta: bwrays@stanford.edu

†Bu makale boyunca kadınlara atıfta bulunsak da, toplumsal cinsiyetin sosyal inşasını ve marjinalleştirilmiş toplumsal cinsiyet kimliklerinin, kültürel normlar, biyoloji ve kesişen diğer kimlikler gibi bağlamsal faktörlere bağlı olarak tartışılan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini benzer veya farklı⁹ şekilde deneyimleyebileceğini kabul ediyoruz.

Örneğin, IPCC'deki cinsiyet dengesini inceleyen yakın tarihli bir araştırma, 1990'da %8 olan kadın temsiline ve katılımının 2021'de %33'e yükseldiğini ortaya koymuştur.²⁰ Dünya genelindeki araştırmacıların %30'unu kadınlar oluşturmalarına rağmen, IPCC'ye katkıda bulunan üst düzey araştırma pozisyonlarında daha az kadın bulunmaktadır.²¹ Buna ek olarak, kadınlar aday gösterilme, konuşma, içeriği şekillendirme veya IPCC bölümlerine liderlik etme konusunda eşit olmayan fırsatlar bildirmiştir. Erkek bilim insanlarının tartışmalara ve yazılara hakim olduğu algılanmış ve kadınların itibar görmediği, görmezden gelindiği ve hatta taciz edildiği birçok örnek rapor edilmiştir. Ayrıca, yayın kayıtlarına göre ölçülen ve Reuters tarafından derlenen en etkili 1.000 iklim bilimcisinin sadece %12,3'ü kadındır ve en iyi 20 iklim bilimciden sadece biri kadındır, bu da iklim bilminde önemli bir cinsiyet uçurumuna işaret etmektedir.²²

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların girişimcilik, yönetim, araştırma ve ekonomik katılım alanlarında liderlik etme haklarını ve yeteneklerini baltalayan yıkıcı bir güçtür. Bu sonuçları şekillendiren erken dönem etkiler, çocukluk eğitiminde ve diğer ayrıcalık ve kaynakların sağlanmasında yerleşiktir. Örneğin, kız ve erkek çocuklarının özellikle bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında nasıl eğitildikleri konusunda iyi belgelenmiş eşitsizlikler mevcuttur.²³⁻²⁵ Bu dengesizlik, güvenilir kadın bilim insanları ve profesyonellerden oluşan genel karşılaştırmalı havuzun azalmasına yol açmakta ve mevcut ekonomik ve yönetim paradigmaları göz önüne alındığında kadınların birçok konuda güç sahibi olma becerilerini etkilemektedir. Özellikle BM iklim müzakerelerine gönderilen ulusal hükümetler başta olmak üzere, iklim eylemi konusunda hızlı hareket etme kapasitesine sahip kurumlardaki iktidar pozisyonlarında cinsiyetler arasındaki uçurum rahatsız edici ve belirgindir. Bu durum, zirvede kadın sayısının az olduğu daha geniş bir küresel siyasi liderlik sorununun belirtisidir.²⁶

İklim yönetişimindeki bu eğilimi düzeltmeye yönelik çabalar henüz sistemik bir değişim yaratmayı başaramamıştır. BM düzeyinde, İskoç Hükümeti ve BM Kadın Birimi (COP veya Taraflar Konferansı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi [UNFCCC] tarafından bir araya getirilen uluslararası bir iklim zirvesidir) tarafından ortak bir çabayla COP26'da başlatılan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve İklim Değişikliği Glasgow Kadın Liderliği Bildirisi⁽²⁷⁾ de dahil olmak üzere, iklim konusunda kadınların liderliğini ilerletmeye yönelik çeşitli girişimler olmuştur; BM Genel Sekreteri'nin 2019 Küresel İklim Eylemi Zirvesi'nde başlatılan Toplumsal Cinsiyet ve İklim Değişikliği girişimi⁽²⁸⁾; Nesil Eşitliği Forumu altında İklim Adaleti için Feminist Eylem Eylem koalisyonu⁽²⁹⁾; ve BM Kadın Birimi'nin "Sürdürülebilirlik ve Sosyal için Feminist Plan" raporu⁽³⁰⁾ ile BMİDÇS sürecinde kadınların ve kız çocuklarının haklarını ve çıkarlarını ilerletmek ve toplumsal cinsiyete duyarlı iklim politikası ve programlamasını desteklemek için COP25'te kabul edilen Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı.³¹ Ancak, BM iklim müzakereleri ezici bir çoğunlukla erkeklerin hakimiyetinde olduğu için bu girişimler sadece sembolik jestler olma riski taşımaktadır.

2021 COP26'da, 2020 ve 2019'da olduğu gibi, tüm resmi rollerin yalnızca %33'ü kadın hükümet delegeleri tarafından dolduruldu ve bu da kadın temsiline ilerleme kaydedilmediğini gösterdi.³² İklim açısından en savunmasız ülkelerden gelen kadınlar, karar alma düzeylerinde büyük ölçüde yoktu. Bu durum, müzakerelerde, özellikle LMIC'lerde ve Yerli topluluklarda kadınların iklim değişikliği nedeniyle karşı karşıya kaldıkları orantısız kırılganlığın yaygın olarak kabul edilmesine rağmen meydana geldi.²⁷ Toplantı öncesinde 400

Etkili kadınlar, COP26 Birleşik Krallık ev sahibi ekibine (küresel kampanya ve savunuculuk grubu She Changes Climate tarafından koordine edildiği üzere) alenen meydan okumuş ve ağırlıklı olarak erkeklerden oluşan COP26 yürütme ekibinin 50:50 cinsiyet temsiline geçmesini talep etmiştir/etmektedir,³³ bu talep karşılanmamıştır. Ertesi yıl Mısır'da düzenlenen COP27'ye bir başka erkek başkan liderlik etti, BM İklim Değişikliği kadınların ulusal delegasyonların sadece %20'sine liderlik ettiğini belirtti,⁽³⁴⁾ ve She Changes Climate'a göre COP27'deki 110 dünya liderinden sadece yedisi kadındı.⁽³⁵⁾ 1995'teki ilk COP'tan bu yana sadece dört kadın COP başkanı olarak atandı.⁽³⁵⁾ Birleşik Arap Emirlikleri gelecek yıl COP28 iklim müzakerelerine liderlik etmesi için bir erkek petrol şirketi seçti.⁽³⁶⁾

KADINLAR VE KIZ ÇOCUKLARI ISINAN DÜNYADA DAHA FAZLA ZARAR GÖRÜYOR

Kadınlar,³⁷ özellikle gelişmekte olan ekonomilerde,³⁸ iklim değişikliğinden kaynaklanan zararların ve sağlık risklerinin en ağır yükünü taşımakta ve tarihsel olarak eylemlilik ve söz hakkından mahrum bırakılmaktadır. Biyolojik duyarlılıklara ek olarak,^{39,40} özellikle hamilelik döneminde, iklim değişikliği, geleneksel roller ve kadınların etkisini ve statüsünü azaltan önceden var olan yapısal ve toplumsal eşitsizliklerin bir sonucu olarak kadınlara orantısız bir şekilde zarar vermektedir.^{2,41,42} (Tablo 1).

KADIN LİDERLİĞİ NEDEN ÖNEMLİ: BİR EYLEM ÇAĞRISI

Küresel iklim liderliği ve politikasında daha fazla kadın için çağrıda bulunuyoruz. Daha spesifik olarak, yüksek, orta ve düşük gelirli ülkelerdeki hükümetlerde ve IPCC ve COP'ta yaklaşan tüm BM iklim müzakereleri de dahil olmak üzere çok taraflı iklim kuruluşlarında eşit temsil, yani çevresel uzmanlığa ve yaşanmış deneyime sahip kadın lea- derslerden en az %50 kadın temsili çağrısında bulunuyoruz. Kadınlar, kapsamlı uyum ve azaltım için merkezi öneme sahip olan özel sektör, akademi, yerel kurumlar ve toplum örgütleri de dahil olmak üzere iklim eyleminin diğer alanlarında da yükseltilmelidir.

Özellikle dezavantajlı ortamlarda yaşayan kadınların iklim liderliğinin, kültürel normlar, çocuk bakımı yükümlülükleri, yetersiz mali destek ve eğitime sınırlı erişim gibi çoklu yapısal faktörler²⁰ tarafından engellendiğinin farkındayız. Liderlikte toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, bu eşitsizliklerin halklara hesap verebilir şekilde ele alınması için yapısal değişikliklerin hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir. Ülkeler, iklim cinsiyet uçurumunu kapatmaya yardımcı olmak için çocukluk eğitime ve liderlik varlıklarında ustalık geliştiren diğer kaynaklara eşit erişime yatırım yapmalıdır. Sorunların bu şekilde bir araya gelmesine dikkat etmek, iklim değişikliği konusunda daha etkili bir şekilde hareket etmenin aynı zamanda kadınların eğitimini, ekonomik güçlenmesini ve üreme sağlığı, çocuk bakımı ve diğer destek hizmetlerine erişimini ele almayı gerektirebileceğini ortaya koymaktadır. Yapısal engelleri nasıl ortadan kaldırabileceğimizi tanımlama işi bu makalenin kapsamı dışında olsa da, eylem çağrımızı, kadın iklim liderlerinin eşit temsiline görme ihtiyacı olarak özetliyoruz⁷⁶ 1) yüksek gelirli ülkelerdeki hükümetler (yani, iddialı emisyon azaltma hedeflerini uygulamanın yanı sıra iklim finansmanında adil paylarını sağlamaları gereken hükümetler, çünkü onlar

TABLO 1
İklim değişikliğinin kadınlar üzerindeki orantısız etkileri

Yol	Cinsiyete özgü sonuçlar
Afete bağlı ölümler ve dayanıklılık	Kadınlar iklim felaketlerine daha fazla maruz kalmakta ve bu olaylardan orantısız ölüm oranlarıyla etkilenebilmektedir. ⁴³⁽⁻⁾⁽⁴⁵⁾ Özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde kadınlar, acil durumlarda koruyucu olan ve hem afete hazırlık hem de iyileştirme sürecini etkileyen finansal kaynaklara (tasarruflar, krediler, krediler) genellikle daha az erişebilmektedir. ⁴⁶⁽⁻⁾⁽⁴⁸⁾
Bulaşıcı hastalık	İklim değişikliği bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkmasını ve yayılmasını artırmaktadır. ⁽⁴⁹⁾ Bu durum, geleneksel su toplama yoluyla vektörlerle artan temasları nedeniyle düşük gelirli ortamlardaki kadınları ve kız çocuklarını orantısız bir şekilde etkilemektedir. ^{(38,50)(-)(52)}
Gıda güvensizliği	İklim göçünün küresel bir fenomen olarak büyümesi, cinsiyete dayalı şiddet yoluyla hastalık yayılması riskini artıracak ve ardından yerinden edilme sırasında cinsel yolla bulaşan hastalıklar ortaya çıkacaktır. ⁽⁵¹⁴⁶⁾⁽⁻⁾⁽⁴⁸⁾ Kronik açlık çeken insanların tahminen %60'ını kadınlar ve kız çocukları oluşturmaktadır; ⁵³ bu nüfus aynı zamanda daha yüksek anemi ve yetersiz beslenme oranlarına sahiptir. ⁴⁴ Kadınlar, düşük gelirli ortamlarda hane içi gıda hiyerarşisinde genellikle elverişsiz konumlarda yer almakta ve bu durum açlıklarını daha da kötüleştirmektedir. ⁽⁵⁴⁾ İklim değişikliği hem gıdaya erişimi azaltabilir hem de gıdanın besleyici kalitesini düşürebilir, ⁽⁵⁵⁾ bu da kadınlar için bu riskleri büyütür.
Üreme sağlığı	Aşırı hava olaylarının tarımsal etkilerinin, arazi hisselerinin kadınlara ait olduğu bölgelerde, potansiyel olarak tarım teknolojilerine daha az yatırım yapılması nedeniyle daha kötü olduğu ve kadınların refahını etkilediği tespit edilmiştir. ⁵⁶ İklim ve kirlenmeler gibi çevresel tehlikeler kadınların üreme sağlığını ve doğurganlığını etkilemekte ^(57,58) ve üreme ve anne sağlığı hizmetlerine erişimlerini etkilemektedir. ⁽⁴⁴⁾ Gebelikte ilgili sonuçlar bulaşıcı hastalıklardan, beslenme risklerinden ve aşırı sıcaklardan etkilenebilir, ⁴⁴ bunların hepsi iklim değişikliği ile daha da kötüleşmektedir.
Hava kalitesi	Özellikle düşük gelirli bölgelerde yaygın olan ısı stresi, annenin aşırı sıcağa maruz kalmasının ardından erken doğum, düşük doğum ağırlığı, gelişimsel malformasyonlar ve ölü doğumların görülme sıklığını artırabilir. ⁵⁹ İklim değişikliğine bağlı orman yangını dumanı, kuraklığa bağlı toz ve yer seviyesindeki ozon nedeniyle kötüleşen hava kalitesi, daha yüksek anemi oranları ve akciğer dokusunda partikül madde birikimine daha yatkın olmaları nedeniyle kadınları orantısız bir şekilde etkilemektedir. ⁽⁴⁴⁾ Katı biyokütle ile iç mekanlarda yemek pişirmek, geleneksel olarak yemek pişirme rolünü üstlenen dünya genelindeki kadınların ve kız çocuklarının hava kirliliğine maruz kalma oranlarını artırarak solunum sağlığını tehlikeye atmaktadır. ⁶⁰⁽⁻⁾⁽⁶²⁾
Isı	Sıcak hava dalgaları ile insan morbiditesi ve mortalitesi arasındaki ilişki iyi bilinmemektedir. ⁶³ Bu durum özellikle aşırı sıcak hava olayları ve kuraklığın yükünü daha fazla taşıyan düşük gelirli ülkeler için geçerlidir. ⁶⁴ Düşük gelirli bölgelerde kadınlar ve kız çocukları, düşük sosyoekonomik statüleri ve yemek pişirmek için odun taşımak gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle sıcağa kaynaklanan sağlık riskleriyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. ⁵⁴
Ruh sağlığı	Kadınlar anksiyete ve depresyon gibi iklim değişikliğine bağlı ruh sağlığı sorunlarını daha fazla yaşamaktadır. ⁶⁵ Kadınların bakıcı olarak geleneksel rolleri ve bazı ortamlarda toprakla daha yakın günlük etkileşimleri, onları çevresel olaylar sırasında ve sonrasında ruh sağlığı etkileri açısından daha yüksek risk altında bırakabilir. ^(66,67)
Şiddet	Cinsel saldırı, aile içi istismar ^{44,68} ve yakın partner şiddeti ⁽⁶⁹⁾ dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin aşırı hava olayları sırasında ve sonrasında arttığı ve genellikle ekonomik istikrarsızlık, gıda güvensizliği, ruhsal stres, zarar görmüş altyapı, erkeklerle daha fazla maruz kalma ve ataeril normlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. ^{70,71}
Yer değiştirme	Birleşmiş Milletler'e göre, iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilen insanların %80'i kadındır. ⁷² Yerinden edilme tipik olarak yetersiz hizmet alan ve yoksullaşan kesimle bağlantılıdır ve bu da toplumsal cinsiyetten önemli ölçüde etkilenebilir. ⁷³ Mülkiyet, geçim kaynakları ve diğer dolaylı ve uzun vadeli etkiler de dahil olmak üzere iklim felaketlerindeki ve yerinden edilmelerdeki artışın cinsiyete göre farklılaşan bir etkisi olduğu bilinmektedir. ⁷⁴ Bazı ortamlarda, doğal afetlerin kadınların ekonomik statüsü üzerinde daha güçlü ve daha uzun süreli sonuçları olduğu görülmüştür. ⁷⁵

tarihsel karbon emisyonlarının %79'undan fazlasından sorumludur⁷⁷; 2) LMIC'lerdeki hükümetler, yerel kurumlar ve topluluklar (yani, iklim adaptasyonu ve afet riskinin azaltılması ile ilgili politikaları ve eylemleri yürürlüğe koyması gereken organlar); 3) IPCC ve COP'taki yaklaşan BM iklim müzakereleri de dahil olmak üzere çok taraflı kuruluşlar (yani IPCC ve COP'taki yaklaşan BM iklim müzakereleri dahil olmak üzere yoksul yanlısı iklimle ilgili politikaları uygulaması gereken kurumlar), LMIC'lerden kadınların ve iklimden etkilenen nüfusların temsil edilmesini sağlamaya özellikle dikkat ederek; ve 4) iklim araştırmaları ve akademi, genellikle birçok kararın, yeni inovasyonların ve politikaların temelini oluşturan veri ve bulguların geniş bir perspektifi temsil etmesini sağlayarak.

Sonuç olarak, iklim değişikliği gibi devasa bir zorluğun üstesinden gelmek, dünyanın en savunmasız halklarını dinlemeyi, yenilikçi ve dönüştürücü düşüncenin

iklim zorluklarından en çok etkilenen ancak genellikle mevcut güç sahibi pozisyonların dışında bırakılan seslerden yararlanmayı ve eşitlikçi liderliği yükseltmek için kapsamlı yaklaşımlar tasarlamayı gerektirir. Bu durumda, odak nüfusumuz kadınlardır; ancak argüman yerli halklar, beyaz olmayan topluluklar, düşük gelirli topluluklar ve kültürel, siyasi ve ekonomik normlar tarafından ötekileştirilen ve iklim bozulmasından ve diğer çevresel zorluklardan akut olarak etkilenen diğerleri için de benzerdir.

Kadınları güçlendirerek iklim liderliğini çeşitlendirmek, bizi tüm insanların gelişimini destekleyen daha sağlıklı bir gezegen için acil ihtiyaç duyulan çözümler, isabetli karar alma ve acil eylem çağına sokacak kritik bir eksik katalizördür.

24 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır. Yayın için kabul edildi 22 Şubat, 2023.

Çevrimiçi yayımlandı 1 Mayıs 2023.

Yazarların adresleri: Britt Wray ve Elaine C. Flores, Center for Innovation in Global Health, Stanford University, Palo Alto, CA, ve Center on Climate Change & Planetary Health, London School of Hygiene and Tropical Medicine, Londra, Birleşik Krallık, E-posta: bwwray@stanford.edu ve elaine.flores@lshtm.ac.uk . Erika M. Veidis, Ola Alani, Allison A. Phillips ve Michele Barry, Center for Innovation in Global Health, Stanford University, Palo Alto, CA, E-mails: eveidis@stanford.edu, oalani@stanford.edu, allisonaphillips@stanford.edu, and michele.barry@stanford.edu.

Bu, Creative Commons Attribution (CC-BY) Lisansı koşulları altında dağıtılan, orijinal yazar ve kaynağa atıfta bulunulması koşuluyla, herhangi bir ortamda sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin veren açık erişimli bir makaledir.

REFERANSLAR

- Kartha S, Kemp-Benedict E, Ghosh E, Nazareth A, Gore T, 2020. *Karbon Eşitsizliği Dönemi: 1990'dan 2015'e ve Sonrasına Tüketim Emisyonlarının Bireyler Arasındaki Küresel Dağılımının Değerlendirilmesi*. Oxfam ve Stockholm Environment Institute. Erişim adresi: <https://policy-practice.oxfam.org/resources/the-carbon-inequality-era-an-assessment-of-the-global-distribution-of-consumption-621049/>. Erişim Eylül ber 16, 2022.
- Ortiz-Ospina E, Roser M, 2018. *Cinsiyete Göre Ekonomik Eşitsizlik*. Verilerle Dünyamız. Şu adresten economic-inequality-by-gender#citationerişilebilir: <https://ourworldindata.org/>. Erişim tarihi 16 Eylül 2022.
- Pearse R, 2017. Toplumsal cinsiyet ve iklim değişikliği. *Wiley Interdiscip Rev Clim Change* 8: e451.
- Rao N, Lawson ET, Raditloang WN, Solomon D, Angula MN, 2017. İklim değişikliğine karşı cinsiyete dayalı kırılganlıklar: Afrika ve Asya'nın yarı kurak bölgelerinden içgörüler. *Clim Dev* 11: 14-26.
- van Daalen K, Jung L, Dhatt R, Phelan AL, 2020. İklim değişikliği ve cinsiyete dayalı sağlık eşitsizlikleri. *Lancet Planet Health* 4: e44-e45.
- de Paula N, Jung L, Mar K, Bowen K, Maglakelidze M, Fué nderich M, Otieno M, El Omrani O, Baunach S, Gepp S, 2021. Gezegen sağlığı kör noktası: LMIC'lerde doğayı ve insan direncini korumak için kadınların kullanılmayan potansiyeli. *Lancet Gezegen Sağlığı* 5: e109-e110.
- Kajiser A, Kronsell A, 2014. kesişimsellik merceğinden iklim değişikliği. *Env Polit* 23: 417-433.
- Lorde A, 2018. Ustanın *Aletleri Asla Ustanın Evini Sökmeyecek*. Londra, Birleşik Krallık: Penguin UK.
- Lorber J, 2018. Toplumsal cinsiyetin sosyal inşası. Grusky D, Hill J, eds. 21. *Yüzyılda Eşitsizlik: Bir Okuyucu*. New York, NY: Routledge, 347-352.
- Nugent C, Shandra JM, 2009. Devletlerin çevre koruma çabaları, kadınların statüsü ve dünya siyaseti. *Organ Environ* 22: 208-229.
- Mavisakalyan A, Tarverdi Y, 2019. Toplumsal cinsiyet ve iklim değişikliği: kadın parlamenterler fark yaratıyor mu? *Eur J Polit Econ* 56: 151-164.
- Norgaard K, York R, 2016. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve devlet çevresi- mentalizm. *Gend Soc* 19: 506-522.
- Ramstetter L, Habersack F, 2020. Kadınlar fark yaratıyor mu- ence? Avrupa Parlamentosu üyelerinin çevresel tutum ve eylemlerinin analizi. *Env Polit* 29: 1063-1084.
- Fredriksson PG, Wang L, 2011. Cinsiyet ve çevre politikası ABD Temsilciler Meclisi. *Econ Lett* 113: 228-230.
- Cook NJ, Grillos T, Andersson KP, 2019. Cinsiyet kotaları iklim politikaları arasındaki eşitliği ve etkinliği artırıyor- ventions. *Nat Clim Chang* 9: 330-334.
- Agarwal B, 2010. *Toplumsal Cinsiyet ve Yeşil Yönetişim: The Political Economy of Women's Presence Within and Beyond Community Forestry*. Yeni Delhi, Hindistan: Oxford Üniversitesi Yayınları.
- Boehm S ve diğerleri, 2021. *İklim Eyleminin Durumu 2021: Sistemler Küresel Isınmayı 1,5 C ile Sınırlandırmak için Gerekli Dönüşümler*. Dünya Kaynakları Enstitüsü. Şu adresten erişilebilir: <https://www.wri.org/research/state-climate-action-2021>. Erişim tarihi 18 Eylül 2022.
- Wilkinson K, 2019. Küresel Isınmanın Nedenini Keşfeden Kadın Uzun Süre Göz Ardı Edildi. Onun Hikayesi, İklim Konusunda Liderlik Eden Tüm Kadınları Şampiyonlaştırmak İçin Bir Hatırlatma. *Zaman*. Şu adresten erişilebilir: <https://time.com/5626806/eunice-foote-women-climate-science/>. Erişim tarihi: 19 Eylül 2022.
- Lincoln AE, Pincus S, Koster JB, Leboy PS, 2012. Bilimde Matilda etkisi: ABD'de ödüller ve ödüller, 1990'lar ve 2000'ler. *Soc Stud Sci* 42: 307-320.
- Liverman D ve diğerleri, 2022. IPCC'de cinsiyet önyargısı araştırması. *Doğa* 602: 30-32.
- UNESCO İstatistik Enstitüsü, 2019. *Bilim Alanında Kadınlar*. Şu adresten erişilebilir: <http://uis.unesco.org/en/topic/women-science>. Erişim tarihi: 19 Eylül 2022.
- Tamman M, 2021. *Reuters En İyi 1000 İklim Bilimcisinin Sıcak Listesi*. Reuters. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/climate-change-scientists-list/>. Erişim tarihi: 16 Eylül 2022.
- Wang MT, Degol JL, 2017. Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematikte (STEM) cinsiyet uçurumu: mevcut bilgiler, uygulama, politika ve gelecekteki yönler için çıkarımlar. *Educ Psychol Rev* 29: 119-140.
- Su J, Yang W, Zhong Y, 2022. Cinsiyet ve sosyo-ekonomik durumun çocukların erken çocukluk eğitiminde robotik kullanımı üzerindeki etkileri: sistematik bir inceleme. *Early Educ Dev* 21: 1-7.
- Şahin A, Mohr-Schroeder MJ, editörler, 2019. *STEM Eğitimi 2.0: Mitler ve Gerçekler - K-12 STEM Eğitimi Araştırmaları Bize Ne Öğretti?* Leiden, Boston: Brill Sense.
- Dünya Ekonomik Forumu, 2021. *Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu* 2021. Erişim adresi: https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021/digest/?DAG=3&gclid=Cj0KCQjw94WZBhDtARIsAKxWG-84X9Tud66C3jNvYb433E5pNiS7merUdAcVCcJo_xgGjvguSNC-66T4aAodmEALw_wcB. Erişim tarihi 16 Eylül 2022.
- İskoç Hükümeti, 2021. *Cinsiyet Eşitliği ve İklim Değişikliği: Glasgow Kadın Liderlik Bildirisi*. Erişim adresi: <http://www.gov.scot/publications/glasgow-womens-leadership-statement-gender-equality-climate-change/>. Erişim tarihi 17 Eylül 2022.
- Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 2019. *Genel Sekreterin 2019 İklim Eylemi Zirvesi ve 2020'de İzlenecek Yol Hakkında Raporu*. Şu adresten 3850027?ln=trerişilebilir: <https://digitallibrary.un.org/record/>. Erişim tarihi 17 Eylül 2022.
- Generation Equality, 2021. *İklim Adaleti için Eylem Koalisyonu*. Erişim adresi: <https://forum.generationequality.org/sites/default/files/2021-10/Feminist%20Action%20for%20Climate%20Justice%20Action%20Coalition%20-%20Collective%20Commitments.pdf>. Erişim tarihi 17 Eylül 2022.
- Birleşmiş Milletler Kadın Birimi, Araştırma ve Veri Bölümü, 2021. *COVID-19'un Ötesinde: Sürdürülebilirlik ve Sosyal Adalet için Feminist Bir Plan*. Erişim adresi: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2021/Feminist-plan-for-sustainability-and-social-justice-en.pdf>. Erişim tarihi 17 Eylül 2022.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. *Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı*. Erişim adresi: <https://unfccc.int/topics/gender/workstreams/the-gender-action-plan>. Erişim tarihi: 17 Eylül 2022.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 2021. *BM İklim Sürecinde Erkeklerin Aşırı Temsili Devam Ediyor*. Şu adresten erişilebilir: <https://unfccc.int/news/overrepresentation-of-men-in-un-climate-process-persists>. Erişim tarihi: 17 Eylül 2022.
- Hodgson C, 2016. İklim Liderleri BM Zirvesinde Kadınların Üst Düzeyde Yer Almamasını Protesto Etti. *Financial Times*. Available- able at: <https://www.ft.com/content/ae1f6bfa-641e-46c1-a6ba-3d960d0bc9f6>. Erişim tarihi: 17 Eylül 2022.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği [UNFCCC], 2023. *COP27'deki Ulusal Delegasyonların Sadece %20'sine Kadınların Başkanlık Ettiğini Biliyor muydunuz? #WomenInMultilateralism Day* [Tweet]. Twitter. Şu adresten erişilebilir: <https://twitter.com/UNFCCC/status/1618265882144411650>. Erişim tarihi 31 Ocak 2023.
- İklimi Değiştiriyor. *Ana sayfa*. Erişim adresi: <https://www.shechangesclimate.org/>. Erişim tarihi 31 Ocak 2023.
- Haq SN, Rebane T, 2023. *BAE Petrol Şirketi Patronunu COP28 İklim Konferansı Başkanı Olarak Atayarak İklim Gruplarını Endişelendirdi*. CNN. Erişim adresi: <https://www.cnn.com/2023/01/12/>

- world/cop28-uae-sultan-al-jaber-president-climate-intl/index. html. Erişim tarihi 3 Şubat 2023.
37. Langer A ve diğerleri, 2015. Kadınlar ve sağlık: sürdürülebilir kalkınma için anahtar- able development. *Lancet* 386: 1165-1210.
 38. Watts N ve diğerleri, 2019. *Lancet* Countdown'ın 2019 raporu sağlık ve iklim değişikliği üzerine: bugün doğan bir çocuğun sağlığının değişen iklim tarafından tanımlanmamasını sağlamak. *Lancet* 394: 1836-1878.
 39. Rylander C, Øyvind Odland J, Manning Sandanger T, 2013. İklim değişikliği ve anne ve gebelik sonuçları üzerindeki potansiyel etkileri: en savunmasız durumdaki anne, fetüs ve yenidoğan çocuğun değerlendirilmesi. *Glob Health Action* 6: 19538.
 40. Arroyo V, D'iaz J, Carmona R, Ortiz C, Linares C, 2016. Hava kirliliği ve sıcaklığın olumsuz doğum sonuçları üzerindeki etkisi: Madrid, 2001-2009. *Environ Pollut* 218: 1154-1161.
 41. Naz F, Saqib SE, 2021. Bangladeş'in çar tarım evlerinde erkekler ve kadınlar arasında sele dayanıklılıkta cinsiyete dayalı farklılıklar- holds of Bangladesh. *Nat Hazards* 106: 655-677.
 42. Atkinson AB, Casarico A, Voitchovsky S, 2018. En yüksek gelirler ve cinsiyet ayrımı. *J Econ Inequal* 16: 225-256.
 43. Camey IC, Sabater L, Owren C, Boyer AE, Wen J, 2020. *Cins Temelli Şiddet ve Çevre Bağlantıları: Eşitsizliğin Şiddeti*. Uluslararası Doğa Koruma Birliği. Erişim adresi: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2020-002-En.pdf>. Erişim tarihi: 19 Eylül 2022.
 44. Sorensen C, Murray V, Lemery J, Balbus J, 2018. İklim değişikliği ve kadın sağlığı: etkiler ve politika yönelimleri. *PLoS Med* 15: e1002603.
 45. Sophie AE, De Vries A, Stephan R, Thies F, Kabir K, Maruo M, 2021. *Afet Riski ve Direncinin Toplumsal Cinsiyet Boyutları: Mevcut Kanıtlar*. Dünya Bankası. Erişim adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/35202>. Erişim Eylül- tember 18, 2022.
 46. Kerblat Y, Arab A, Walsh BJ, Simpson AL, Hallegatte S, 2021. *Gözden Kaçanlar: Avrupa ve Orta Asya Bölgesinde Afetlerin ve İklim Şoklarının Yoksulluk Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Dünya Bankası, Afet Azaltma ve İyileştirme Küresel Tesisi. Erişim adresi: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/493181607687673440/overlooked-examining-the-impact-of-disasters-and-climate-shocks-on-poverty-in-the-europe-and-central-asia-region>. Erişim tarihi 18 Eylül 2022.
 47. Dünya Bankası, 2021. *Karayıpler'de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afete Hazırlık ve İyileştirme: Masa Başı İncelemesi*. Erişim adresi: <https://www.gfdr.org/en/publication/gender-responsive-disaster-preparedness-and-recovery-caribbean-desk-review>. Erişim: 18 Eylül 2022.
 48. Neumayer E, Pluë mper T, 2008. Doğal afetlerin cinsiyetlendirilmiş doğası: felaket olaylarının yaşam beklentisindeki cinsiyet farkı üzerindeki etkisi, 1981-2002. *Ann Am Assoc Geogr* 97: 551-566.
 49. Williams PC, Bartlett AW, Howard-Jones A, McMullan B, Khatami A, Britton PN, Marais BJ, 2021. İklim değişikliği ve biyoçeşitliliğin çöküşünün bulaşıcı hastalıkların küresel olarak ortaya çıkması ve yayılması üzerindeki etkisi. *Paediatr Çocuk Sağlığı* 57: 1811-1818.
 50. Chattu VK, Yaya S, 2020. Ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklar ve kaçışlar: kaynakların yetersiz olduğu ortamlarda kadınların üreme sağlığı ve hakları için çıkarımlar. *Reprod Sağlık* 17: 1-5.
 51. Chersich MF, Wright CY, Venter F, Rees H, Scorgie F, Erasmus B, 1884. İklim değişikliğinin Güney Afrika'da sağlık ve refah üzerindeki etkileri. *Int J Environ Res Public Health* 15: 1984.
 52. Wenham C, Nunes J, Correa Matta G, de Oliveira Nogueira C, Aparecida Valente P, Pimenta DN, 2020. Latin Amerika'da sürdürülebilir arbovirüs kontrolü için bir yol olarak toplumsal cinsiyet anaakım- laşması. *PLoS Negl Trop Dis* 14: e0007954.
 53. Dünya Gıda Programı, 2021. *WFP Toplumsal Cinsiyet Politikası (2022- 2026)*. Şu adresten erişilebilir: https://executiveboard.wfp.org/document_/download/WFP-0000132139. Erişim tarihi 18 Eylül 2022.
 54. Watts N ve diğerleri, 2015. Sağlık ve iklim değişikliği: halk sağlığını korumak için politika yanıtları . *Lancet* 386: 1861-1914.
 55. Smith MR, Myers SS, 2018. Antropojenik CO₂ emis- yonlarının küresel insan beslenmesi üzerindeki etkisi. *Nat Clim Chang* 8: 834-839.
 56. Asfaw S, Maggio G, 2018. Cinsiyet, hava şokları ve refah: Malavi'den kanıtlar. *J Dev Stud* 54: 271-291.
 57. Woodruff TJ, Janssen SJ, Guillette LJ, Giudice LC, 2010. *Üreme Sağlığı ve Doğurganlık Üzerindeki Çevresel Etkiler*. Cam- bridge University Press. Erişim adresi: <https://www.cambridge.org/core/books/environmental-impacts-on-reproductive-health-and-fertility/66E0350862AEAF33AA758B8BE5CB3EC7#fndtn-contents>. Erişim tarihi 18 Eylül 2022.
 58. Grandjean P ve diğerleri, 2008. Faroes bildirisi: çevremizdeki kimyasallara gelişimsel maruziyetin insan sağlığı üzerindeki etkileri. *Basic Clin Pharmacol Toxicol* 102: 73-75.
 59. Basu R, Sarovar V, Malig BJ, 2016. Kaliforniya'da yüksek ortam sıcaklığı ile ölü doğum riski arasındaki ilişki. *Am J Epidemiol* 183: 894-901.
 60. Martin WJ ve diğerleri, 2013. Düşük ve orta gelirli ülkelerde hane halkı hava kirliliği: sağlık riskleri ve araştırma öncelikleri. *PLoS Med* 10: e1001455.
 61. Hartinger SM, Commodore AA, Hattendorf J, Lanata CF, Gil AI, Verastegui H, Aguilar-Villalobos M, Mañe usezahl D, Naehar LP, 2013. Baca sobaları, geleneksel açık ateş sobalarına kıyasla iç mekan hava kalitesi ölçümlerini mütevazı bir şekilde iyileştirmiştir: Peru kırsalında küçük ölçekli bir müdahale çalışmasından elde edilen sonuçlar. *İç Ortam Havası* 23: 342-352.
 62. Li Z, Sjöf din A, Romanoff LC, Horton K, Fitzgerald CL, Eppler A, Aguilar-Villalobos M, Naehar LP, 2011. Peru'daki soba müdahale projelerinde iç mekan hava kirliliğine maruziyetin azaltılmasının polisklik aromatik hidro-karbon metabolitlerinin idrar biyomonitörizasyonu ile değerlendirilmesi. *Environ Int* 37: 1157-1163.
 63. Vicedo-Cabrera AM ve diğerleri, 2021. Son dönemdeki insan kaynaklı iklim değişikliğine atfedilebilecek sıcaklığa bağlı ölümlerin yükü. *Nat Clim Chang* 11: 492-500.
 64. Harrington LJ, Frame D, King AD, Otto FEL, 2018. Dünya ve ötesinde 1,5° C'de etki ile ilgili iklim tehlikelerindeki değişiklikler ne kadar dengelir? *Geophys Res Lett* 45: 6672-6680.
 65. Stone K, Blinn N, Spencer R, 2022. Eş değişiminin kadınlar üzerindeki ruh sağlığı etkileri: Kapsamlı bir inceleme. *Curr Environ Health Rep* 9: 228-243.
 66. Clayton S, 2021. İklim değişikliği ve ruh sağlığı. *Curr Envi- ron Health Rep* 8: 1-6.
 67. Ajibade I, McBean G, Bezner-Kerr R, 2013. Lagos, Nijerya'da kentsel sel: kadınlar arasında kırılabilirlik ve direnç örüntüleri. *Glob Environ Change* 23: 1714-1725.
 68. Thurston AM, Stoë ckl H, Ranganathan M, 2021. Doğal tehlikeler, afetler ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet: küresel karma yöntemli sistematik bir inceleme. *BMJ Glob Health* 6: e004377.
 69. Bell SA, Folkerth LA, 2016. Doğal afet sonrası kadın ruh sağlığı ve yakın partner şiddeti: bir kapsam incelemesi. *Prehosp Disaster Med* 31: 648-657.
 70. van Daalen KR ve diğerleri, 2022. Olağanüstü olaylar ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet: karma yöntemli bir sistematik inceleme. *Lancet Planet Health* 6: e504-e523.
 71. Brown LJ, Lowe H, Gibbs A, Smith C, Mannell J, 2023. Kadına yönelik şiddet için yüksek riskli bağlamlar: ulusal düzeyde eşler arası şiddetin yapısal ve bağlamsal etkenlerini anlamak için gizli sınıf kullanılması. *J Interpers Vio- lence*. 38: NP1007-NP1039.
 72. Halton M, 2018. *İklim Değişikliği 'Kadınları Erkeklerden Daha Fazla Etkiliyor'*. BBC Haberleri. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/ science-environment-43294221>. Erişim tarihi 18 Eylül 2022.
 73. Klugman J, 2022. *Zorla Yerinden Edilmenin Toplumsal Cinsiyet Boyutları: Yeni Araştırmaların Bir Sentezi*. Reliefweb. Şu adresten displacement-synthesis-new-researcherişilebilir: <https://reliefweb.int/report/world/gender-dimensions-forced-> . Erişim tarihi: 18 Eylül 2022.
 74. Austin KF, McKinney LA, 2016. Yoksul ülkelerde afet yıkımı: toplumsal cinsiyet eşitliği, eko-mantıksal kayıplar ve kalkınmanın doğrudan ve dolaylı etkileri. *Sosyal Güçler* 95: 355-380.
 75. Sultana N, 2022. Siklonlar sırasında kadınların zarar görebilirliğinin ekonomik boyutlarını anlamak: Bangladeş perspektifi. *Int J Disaster Risk Reduct* 70: 102730.
 76. CARE, 2022. *Care İklim Adaleti Stratejisi 2030*. Şu adresten erişilebilir: <https://careclimatechange.org/explore/our-strategy/>. Erişim tarihi 18 Eylül 2022.
 77. Küresel Kalkınma Merkezi. *Gelişmiş Ülkeler Tarihsel Karbon Emisyonlarının Yüzde 79'undan Sorumludur*. Şu adresten change-historicallyerişilebilir: <https://www.cgdev.org/media/who-caused-climate-> . Erişim tarihi 18 Eylül 2022.